

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 391

Gospodarka lokalna w teorii i praktyce

Redaktorzy naukowi
Ryszard Brol
Andrzej Raszkowski
Andrzej Sztando

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2015

Redakcja wydawnicza: Elżbieta Kożuchowska
Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz
Korekta: Justyna Mroczkowska
Łamanie: Comp-rajt
Projekt okładki: Beata Dębska

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania
znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa
www.pracnaukowe.ue.wroc.pl
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Publikacja udostępniona na licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska
(CC BY-NC-ND 3.0 PL)

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2015

ISSN 1899-3192
e-ISSN 2392-0041

ISBN 978-83-7695-509-4

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Zamówienia na opublikowane prace należy składać na adres:
Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
tel./fax 71 36 80 602; e-mail: econbook@ue.wroc.pl
www.ksiegarnia.ue.wroc.pl

Druk i oprawa: TOTEM

Spis treści

Wstęp	9
Wanda Maria Gaczek: Szanse i zagrożenia rozwoju wielkomiejskich obszarów funkcjonalnych na przykładzie Aglomeracji Poznańskiej	11
Danuta Stawasz: Trendy zagospodarowania przestrzeni polskich miast – przyczyny i konsekwencje dla ich rozwoju	23
Florian Kuźnik: Zarządzanie efektywnością miejskich usług publicznych	32
Artur Myna: Uwarunkowania przestrzennego zróżnicowania kosztów utrzymania wielorodzinnych zasobów mieszkaniowych	40
Adam Drobniak, Klaudia Plac: <i>Urban resilience</i> – studia przypadków oceny ekonomicznej prężności miejskiej	49
Andrzej Raczyk, Iwona Majkowska: Problemy identyfikacji gmin o zdominowanej strukturze gospodarki	62
Ewelina Szczech-Pietkiewicz: <i>Smart city</i> – próba definicji i pomiaru	71
Katarzyna Peter-Bombik, Agnieszka Szczudlińska-Kanoś: Zarządzanie partycypacyjne we wspólnotach lokalnych	83
Agnieszka Wojewódzka-Wiewiórska: Gminy wiejskie jako beneficjenci środków z UE w latach 2007–2013 na przykładzie województwa mazowieckiego	92
Andrzej Raszkowski: Zestawienie silnych i słabych stron Dzierżoniowa oraz kluczowych zadań do realizacji w świetle badań ankietowych	101
Cezary Brzeziński: System planowania przestrzennego jako bariera realizacji komponentu miejskiego polityki spójności w Polsce	110
Justyna Danielewicz: Współpraca na obszarach wiejskich na przykładzie funkcjonowania lokalnej grupy działania Fundacja Rozwoju Gmin „PRYM”	119
Sylwia Dolzblasz: Otwartość transgraniczna placówek usługowych w mieście podzielonym Gubin/Guben	128
Eliza Farelnek: Innowacyjność w procesie rewitalizacji obszarów miejskich	137
Anna Grochowska: Zagrożenia i konflikty w zakresie zagospodarowania przestrzennego na terenie Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich	147
Kamila Juchniewicz-Piotrowska: Decyzja o warunkach zabudowy jako przyczyna braku ładu przestrzennego	156
Alina Kulczyk-Dynowska: Przestrzenne i finansowe aspekty funkcjonowania Białowieskiego Parku Narodowego	167
Sławomir Olko: Rola klastrów w przemysłach kreatywnych w rozwoju miast ...	175
Katarzyna Przybyła: Poziom życia w wybranych miastach województwa śląskiego	183
Justyna Adamczuk: Rola szkół wyższych w kreowaniu wizerunku miast. Studium przypadku Jeleniej Góry i Wałbrzycha	193

Marta Kusterka-Jefmańska: Jakość życia a procesy zarządzania rozwojem lokalnym	202
Arkadiusz Talik, Remigiusz Mazur: Prawne instrumenty kształtowania podatków lokalnych przez gminy (na przykładzie podatku od nieruchomości)	211
Ewelina Julita Tomaszewska: Możliwości wsparcia rozwoju gminy w programie rozwoju obszarów wiejskich 2014–2020	220
Piotr Paczowski: Znaczenie i wpływ kapitału społecznego na rozwój lokalny	229
Maciej Turała: Ocena wpływu zmiany regulacji na zdolność gmin w Polsce do obsługi i zaciągania zobowiązań	239
Lech Jańczuk: Samorząd terytorialny jako benchmark ładu zintegrowanego w procesie rozwoju zrównoważonego	248
Jacek Witkowski: Rola walorów przyrodniczych w rozwoju lokalnym w świetle dokumentów strategicznych na przykładzie wybranych gmin Lubelszczyzny	257
Bożena Kuchmacz: Partnerstwo trójsektorowe jako źródło lokalnego kapitału społecznego	266
Agnieszka Krześ: Znaczenie zasobów endogenicznych w rozwoju Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego – wybrane aspekty	275
Katarzyna Wójtowicz: Przejawy naruszeń zasady adekwatności w procesie decentralizacji zadań publicznych w Polsce	284
Ewa M. Boryczka: Współpraca sektora publicznego, prywatnego i społecznego w procesie rewitalizacji obszarów centralnych polskich miast	292
Paweł Zawora: Instrumenty rozwoju lokalnego wykorzystywane w samorządach gminnych	302

Summaries

Wanda Maria Gaczek: Opportunities and threats for the development of urban functional areas – example of the Poznań agglomeration	11
Danuta Stawasz: Trends of Polish cities land planning – causes and consequences for their development	23
Florian Kuźnik: Managing the effectiveness of urban public services	32
Artur Myna: Conditions of spatial diversity of maintenance costs in multi-family dwelling stock	40
Adam Drobnik, Klaudia Plac: Urban resilience – case studies of economic urban resilience assessment	49
Andrzej Raczyk, Iwona Majkowska: Problems in the identification of communes with dominated economic structure	62
Ewelina Szczech-Pietkiewicz: Smart City – definition and measurement attempt	71

Katarzyna Peter-Bombik, Agnieszka Szczudlińska-Kanoś: Participatory management in local communities	83
Agnieszka Wojewódzka-Wiewiórska: Rural communes as beneficiaries of EU funds in 2007-2013 on the example of Mazowieckie Voivodeship	92
Andrzej Raszkowski: Strengths and weaknesses of Dzierżoniów and the key tasks to be implemented in the light of survey research	101
Cezary Brzeziński: Spatial planning system as a barrier to the realization of urban component of cohesion policy in Poland	110
Justyna Danielewicz: Cooperation in rural areas. The case of local Action Group "Prym"	119
Sylvia Dołzblasz: Transborder openness of service providers in the divided city of Gubin/Guben	128
Eliza Farelnek: Innovativeness in the process of urban revitalization	137
Anna Grochowska: Threats and conflicts in the field of spatial planning in the Wałbrzych Sudeten Landscape Park	147
Kamila Juchniewicz-Piotrowska: Planning permission as the reason for the lack of spatial organization	156
Alina Kulczyk-Dynowska: The spatial and financial aspects of functioning of Białowieża National Park	167
Sławomir Olko: Role of clusters in creative industries in the development of cities	175
Katarzyna Przybyła: Living standards in chosen Silesian cities	183
Justyna Adamczuk: The role of universities in city image creating. Case study of Jelenia Góra and Wałbrzych	193
Marta Kusterka-Jefmańska: Quality of life vs. processes of local development management	202
Arkadiusz Talik, Remigiusz Mazur: Legal instruments of local taxes shaping by municipalities (on the example of real estate tax)	211
Ewelina Julita Tomaszewska: The possibility of supporting the development of a community in the 2014-2020 Rural Development Programme	220
Piotr Paczowski: The significance and impact of social capital on the local development	229
Maciej Turała: Assessment of regulation change impact on Polish communes' capacity to service liabilities	239
Lech Jańczuk: Local government as the benchmark of integrated governance in the process of sustainable development	248
Jacek Witkowski: The role of natural values in the local development in the light of the strategic documents on the example of selected Lublin communes	257
Bożena Kuchmacz: Three sector partnership as a source of local social capital	266

Agnieszka Krześ: The significance of endogenous resources for the development of Wrocław Metropolitan Area – chosen aspects	275
Katarzyna Wójtowicz: Manifestations of adequacy violations in the process of fiscal decentralization in Poland	284
Ewa M. Boryczka: Cooperation between public, private and social sectors in the process of revitalization of the city centers in Poland	292
Paweł Zawora: Means used by local governments to enhance local development	302

Alina Kulczyk-Dynowska

Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu
e-mail: alina.kulczyk-dynowska@up.wroc.pl

**PRZESTRZENNE I FINANSOWE
ASPEKTY FUNKCJONOWANIA
BIAŁOWIESKIEGO PARKU NARODOWEGO**

**THE SPATIAL AND FINANCIAL ASPECTS
OF FUNCTIONING OF BIAŁOWIEŻA NATIONAL PARK**

DOI:10.15611/PN.2015.391.17

Streszczenie: Celem artykułu jest poszerzenie sposobu oceny i postrzegania obszarowej formy ochrony przyrody, jaką jest park narodowy, o kategorię aktywnej jednostki gospodarującej pełniącej rolę pracodawcy, inwestora i podmiotu wpływającego na rozwój lokalny. Badania empiryczne przeprowadzono na podstawie danych pochodzących z ewidencji finansowo-księgowej Białowieskiego Parku Narodowego (BPN) oraz Głównego Urzędu Statystycznego. Zbadano stopień pełnienia funkcji turystycznej przez gminy terytorialnie z BPN powiązane oraz dokonano analizy działalności BPN. Pozwoliło to scharakteryzować m.in. majątek BPN i udowodnić, że park narodowy to nie tylko obszar, ale i pełnoprawna jednostka gospodarująca. Przeprowadzone badania pozwalają stwierdzić, że park wpływa na rozwój lokalny nie tylko poprzez ograniczenia wykorzystania gospodarczego przestrzeni chronionej, lecz także poprzez aktywną działalność w obszarach wymienionych na wstępie.

Słowa kluczowe: obszar chroniony, funkcja turystyczna, zarządzanie przestrzenią.

Summary: The aim of the article is to enhance the manner of evaluation and perception of the area-based environmental protection form that is the national park, by introducing the category of the active governing unit functioning as an employer, investor and subject influencing local development. The empirical research related to this goal has been performed using data retrieved from the financial-accounting records of the Białowieża National Park (BNP) and the Central Statistical Office. This involved a study of the degree to which the tourist function is pursued by municipalities connected to the BNP through their territory, as well as an analysis of activities undertaken by the BNP. This allowed for the creation of a profile for, e.g. the assets of the Białowieża National Park, and helped prove that national parks were more than just a type of area, as they functioned as a full-fledged governing unit. The results of the conducted research serve as an argument for the thesis that a national park has its impact on local development not only due to the limitations in the economic use of protected space, but also through an active role in the areas in question.

Keywords: protected area, tourist function, space management.

1. Wstęp

Puszcza Białowieska to doceniony przez UNESCO unikat w skali całego kontynentu – jest obecnie jedynym europejskim lasem naturalnym cechującym się pierwotnym charakterem. Teren puszczy to także ostatnia ostoja żubra. Te dwie cechy sprawiają, że zarządzanie jej przestrzenią stanowi wymagające zadanie. Część (około 16%) Puszczy Białowieskiej jest objęta ochroną prawną w formie parku narodowego. Plany włączenia kolejnych terenów w granice parku były i są nadal powodem konfliktów przestrzennych. Warto zauważyć, że w 2000 r., po podjęciu decyzji o rozszerzeniu Białowieskiego Parku Narodowego (BPN), konflikt miał wątek nie tylko ekonomiczny, ale i polityczny. Obszar, który planowano wówczas włączyć w strukturę parku narodowego, jest zamieszkały głównie przez mniejszość białoruską. Pojawiło się więc przypuszczenie, że w związku z ochroną przyrody dyskryminowani – bo odcięci od możliwości pozyskiwania surowca drzewnego, a tym samym pozbawieni miejsca zarobkowania – będą Białorusini [Kiełczowski 2001, s. 125–129]. Niechęć lokalnego społeczeństwa do obszarowych form ochrony przyrody w każdym przypadku – nie tylko Puszczy Białowieskiej – stanowi niebagatelny problem. Jak zauważa B. Dobrzańska, „żaden system zarządzania obszarami chronionymi nie pomoże, jeśli będą istniały zewnętrzne źródła degradacji i jeśli społeczności lokalne będą preferowały działania rozwojowe niesprzyjające osiągnięciu celów ochrony przyrody” [Dobrzańska 2007, s. 55]. K. Michałowski wprost wskazuje na konieczność szczególnego uwzględnienia roli samorządów w zarządzaniu funkcjami obszaru chronionego – szczególnie w programowaniu funkcji turystycznej [Michałowski 2008, s. 68]. A. Bołtromiuk zwraca uwagę na możliwość złagodzenia konfliktu między ekonomią a ekologią, jaką jest zapewnienie możliwie najwyższej jakości życia mieszkańcom [Bołtromiuk 2003, s. 26]. W przypadku braku szeroko rozumianego dobrobytu presja na rabunkowe wykorzystanie zasobów przyrody – a tym samym niechęć do jej ochrony – będzie ogromna. Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich, w którym funkcja wypoczynkowa wsi ma kolosalne znaczenie, staje się więc sprzymierzeńcem obszarowych form ochrony przyrody. Świadome kształtowanie wspomnianej funkcji wypoczynkowej wymaga jednak – jak słusznie podkreśla J. Oleszek – rozróżniania turystyki na obszarach wiejskich, turystyki wiejskiej oraz agroturystyki [Oleszek 2012, s. 62–65].

W literaturze przedmiotu rozróżnia się wartość istnienia, rzeczywistą wartość użytkową środowiska oraz alternatywną wartość środowiska przyrodniczego [Becła, Czaja, Zielińska 2012, s. 86–87]. Niejednokrotnie stawiano też pytanie o wartość Puszczy Białowieskiej i najefektywniejszy sposób jej wykorzystania. Przychody z wycięcia drewna w Puszczy Białowieskiej wynoszą około 3,5–5 mln zł rocznie. Wiedząc, że Puszczy odwiedza każdego roku około 110 tys. turystów, obliczono, że jej funkcje rekreacyjne warte są 11 mln zł rocznie [Czajkowski 2010, s. 30–31]. Wydaje się więc, iż zachowanie walorów naturalnych i zrównoważona turystyka powinny być kierunkiem rozwoju przedmiotowego terytorium.

W związku z powyższym dążenie do upowszechnienia wiedzy na temat funkcjonowania BPN jako podmiotu wydaje się niezwykle istotne. Celem artykułu jest poszerzenie sposobu oceny i postrzegania obszarowej formy ochrony przyrody, jaką jest park narodowy, o kategorię aktywnej jednostki gospodarującej, pełniącej rolę pracodawcy, inwestora i podmiotu wpływającego na rozwój lokalny. Badania empiryczne przeprowadzono na podstawie danych pochodzących z ewidencji finansowo-księgowej BPN oraz Głównego Urzędu Statystycznego. Przyjęty okres badań zapewnia dokonanie obserwacji dla trzech form organizacyjno-prawnych, w jakich funkcjonowały w ostatnich latach parki narodowe.

2. Białowieski Park Narodowy – ujęcie przestrzenne

Białowieski Park Narodowy położony jest w północno-wschodniej części Polski w województwie podlaskim. Park utworzono na mocy Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 21 listopada 1947 r. (DzU nr 74, poz. 469), kontynuując tym samym przedwojenne początki ochrony przyrody opisywanego terenu. Istotna zmiana dotycząca funkcjonowania BPN miała miejsce w 1996 r. – treścią wydanego 16 lipca 1996 r., obowiązującego nadal Rozporządzenia Rady Ministrów (DzU nr 93, poz. 424) uszczegółowiono zakazy obowiązujące na przedmiotowym terenie chronionym oraz ponownie określono jego granice, a tym samym powierzchnię. Według zapisów opublikowanych w 1996 r. powierzchnia BPN wynosiła 10 502,95 ha, natomiast otulina 3224,26 ha. Z aktualnych danych BPN wynika, iż teren parku obejmuje 10 517,27 ha, natomiast otulina pozostała w stanie niezmienionym. Opisywany park jest transgranicznym obszarem chronionym – wspólnie z Państwowym Parkiem Narodowym „Białowieżska Puszcza” z siedzibą w Kamieniukach (Białoruś) tworzy rozległy kompleks chroniony.

Tabela 1. Powierzchnia Białowieskiego Parku Narodowego na tle gmin (dane za rok 2013, zaokrąglone do pełnych ha)

Wyszczególnienie	Gmina Białowieża (wiejska)	Gmina Narewka
Powierzchnia gminy w ha	20 314	33 898
Powierzchnia parku narodowego w ha	6 056	4 462

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (Bank Danych Lokalnych).

BPN to jedyny polski park narodowy, którego całość powierzchni jest własnością Skarbu Państwa w zarządzie parku narodowego. Warto zauważyć, że w odróżnieniu od wielu innych polskich parków narodowych na terenie BPN nie zlokalizowano schronisk ani nawet schronów przeciwdeszczowych. Obszar parku przecina 44,3 km szlaków turystycznych odwiedzanych przez około 120,6 tys. turystów rocznie [Ochrona Środowiska 2013, s. 286–290]. Możliwość noclegu na terenie BPN zapewniają na-

leżące do BPN pokoje gościnne mieszczące się w Parku Pałacowym. Wśród największych atrakcji turystycznych BPN wymienia się: Rezerwat Pokazowy Żubrów, Trasę „Do dębu Jagiełły” oraz Muzeum Przyrodniczo-Leśne wraz z wieżą widokową. Park można zwiedzać, wykorzystując wspomnianą sieć szlaków turystycznych – pieszo, pojazdem konnym (bryczką lub saniami), rowerem, konno (wierzchem).

Skalę działalności edukacyjnej oddają m.in. następujące dane: w 2012 r. ponad 71 tys. osób odwiedziło muzea, a BPN zorganizował 128 imprez dydaktycznych [Ochrona Środowiska 2013, s. 290].

Kompleksowe przedstawienie BPN wymaga charakterystyki stopnia pełnienia funkcji turystycznej przez gminy terytorialnie z parkiem powiązane. W tym celu obliczono wskaźnik Baretje'a i Deferta oraz wskaźnik Charvata – wyniki zaprezentowano w tabelach poniżej. Ze względu na funkcjonalne powiązania BPN z rezerwatem przyrody zlokalizowanym na terenie gminy Hajnówka wskaźniki funkcji turystycznej obliczono także dla tej gminy (zarówno dla gminy wiejskiej, jak i miejskiej).

Wskaźnik Baretje'a i Deferta¹

$$Tf(t) = \frac{\text{liczba miejsc noclegowych na danym obszarze} \times 100}{\text{liczba ludności na danym obszarze}}, \quad (1)$$

Tabela 2. Wskaźnik Baretje'a i Deferta dla gmin terytorialnie powiązanych z BPN oraz dla gminy Hajnówka (miejskiej i wiejskiej)

Wyszczególnienie	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Białowieża	14,61	16,99	29,54	25,99	41,30	42,56
Narewka	0,00	1,34	1,27	1,29	1,82	0,84
Hajnówka (miejska)	0,64	0,65	0,76	0,87	0,16	0,17
Hajnówka (wiejska)	0,00	0,00	0,39	0,40	0,38	0,38

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (Bank Danych Lokalnych).

Uzyskane wyniki wskazują na zdecydowaną dominację gminy Białowieża w pełnieniu funkcji turystycznej w zespole badanych gmin. Niezwykle cenne jest to, że w gminie Białowieża nastąpił niemal 3-krotny przyrost miejsc noclegowych w badanym okresie (z 370 miejsc w 2008 r. do 978 w 2013 r.). Gminy Narewka oraz Hajnówka (gmina wiejska) na początku badanego okresu w ogólnie nie posiadały bazy noclegowej.

Wskaźnik Charvata²

$$T_{Ch} = \frac{\text{liczba udzielonych noclegów} \times 100}{\text{liczba ludności miejscowej}}. \quad (2)$$

¹ Źródło: A. Kowalczyk, *Geografia turystyki*, PWN, Warszawa 2002, s. 58.

² Źródło: T. Lijewski, B. Mikułowski, J. Wyrzykowski, *Geografia turystyki Polski*, PWE, Warszawa 2008, s. 25.

Tabela 3. Wskaźnik Charvata dla gmin terytorialnie powiązanych z BPN oraz gminy Hajnówka

Wyszczególnienie	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Białowieża	1 745	1 662	2 575	2 565	3 105	3 665
Narewka	0	29	36	34	58	49
Hajnówka (miejska)	55	44	55	33	15	12
Hajnówka (wiejska)	0	0	9	5	15	19

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (Bank Danych Lokalnych).

Wskaźnik Charvata (zob. tab. 3) dla gminy Białowieża osiąga bardzo wysokie wartości – intensywność ruchu turystycznego jest więc znaczna. Podobnie jak w przypadku wskaźnika Baretje’a i Deferta, jednoznacznie dominuje gmina Białowieża.

3. Białowiecki Park Narodowy – ujęcie podmiotowe

Białowiecki Park Narodowy jest państwową osobą prawną prowadzącą samodzielną gospodarkę finansową. Podmiot ten posiada odrębność ekonomiczną, organizacyjną i prawną. Wynikającymi z obowiązującej ustawy o ochronie przyrody zadaniami parku narodowego są w szczególności: prowadzenie działań ochronnych w ekosystemach, udostępnianie obszaru oraz prowadzenie działań związanych z edukacją przyrodniczą. BPN, zarządzając przestrzenią objętą ochroną prawną i jednocześnie dążąc do wykonania ww. zadań, dysponuje posiadaniem majątkiem, pełni funkcję pracodawcy, inwestora oraz podmiotu wpływającego – poprzez kształtowanie m.in. warunków do uprawiania turystyki – na rozwój gmin terytorialnie powiązanych.

Tabela 4. Aktywa BPN oraz GP przy BPN w latach 2008–2012 w tys. zł. Stan na 31 XII danego roku

Wyszczególnienie	2008		2009		2010		2011	2012
	JB	GP	JB	GP	JB	GP	JB	POP
Aktywa trwałe	2 279	19 118	2 209	18 819	4 925	18 101	22 733	22 913
Rzeczowe aktywa trwałe, w tym:	2 273	19 118	2 205	18 819	4 925	18 101	22 733	22 905
1 środki trwałe	2 273	19 118	2 205	18 819	4 925	18 101	22 691	22 337
2 środki trwałe w budowie	0	0	0	0	30	0	42	568
Aktywa obrotowe	383	585	691	564	439	453	824	882
Suma bilansowa	2 662	19 703	2 900	19 384	5 363	18 554	23 557	23 794
W sumie BPN	22 365		22 284		23 917		23 557	23 794

JB – jednostka budżetowa BPN,

GP – gospodarstwo pomocnicze przy BPN,

POP – państwowa osoba prawna BPN.

Źródło: opracowanie własne na podstawie bilansów BPN oraz GP przy BPN.

Z uwagi na istniejące w latach 2008–2012 różne formy organizacyjno-prawne badania empiryczne (we wszystkich trzech ww. zakresach) wykonano:

- w latach 2008–2010 – osobno dla państwowej jednostki budżetowej (JB) oraz gospodarstwa pomocniczego przy Białowieskim Parku Narodowym (GP),
- w roku 2011 – dla państwowej jednostki budżetowej (z dniem 1 stycznia 2011 r. gospodarstwa pomocnicze zostały zlikwidowane, a ich funkcje, majątek, zobowiązania itp. przejęły macierzyste jednostki budżetowe),
- w roku 2012 – dla państwowej osoby prawnej (POP).

Poprawne wnioskowanie wymagało zsumowania wartości właściwych dla państwowej jednostki budżetowej i funkcjonującego przy niej gospodarstwa pomocniczego (lata 2008–2010). Stąd w tabelach pojawia się wiersz „W sumie BPN” zawierający dane sumaryczne.

Wartość aktywów (suma bilansowa) pozostających w dyspozycji BPN przekracza w każdym badanym roku 22 mln zł (zob. tab. 4). Porównanie początku i końca okresu badań wskazuje na niemal 1,5 mln przyrost opisywanej kategorii. Warto zauważyć, że wartości w bilansie ujmowane są po uwzględnieniu umorzenia – ich wartości dowodzą także stałego unowocześniania posiadanego przez BPN majątku. Koreponduje z tym pojawienie się w 2011 r. środków trwałych w budowie, wyrażających podjęte przez jednostkę inwestycje.

Podsumowując, aktywa o wartości niemal 24 mln zł uprawniają do uznania BPN za znaczący podmiot w lokalnych stosunkach gospodarczych.

Ponieważ BPN jest jednostką organizacyjną, generuje w sposób bezpośredni miejsca pracy – przeciętna liczba zatrudnionych w roku 2012 wyniosła 105 osób. Chcąc dodatkowo scharakteryzować poziom realizacji funkcji pracotwórczej badanego podmiotu, zaprezentowano informacje dotyczące wysokości wynagrodzeń brutto (zob. tab. 5). Poziom wynagrodzeń – ponad 4 mln zł rocznie we wszystkich badanych latach – potwierdza znaczenie BPN na lokalnej scenie życia gospodarczego.

Tabela 5. Wynagrodzenia brutto w BPN oraz GP przy BPN w latach 2008–2012 w tys. zł.
Stan na 31 XII danego roku

Wyszczególnienie	2008		2009		2010		2011	2012
	JB	GP	JB	GP	JB	GP	JB	POP
Wynagrodzenie brutto	3 074	1 039	3 282	1 206	3 317	1 267	4 470	4 678
W sumie BPN	4 113		4 488		4 584		4 470	4 678

Oznaczenia jak w tab. 4.

Źródło: opracowanie własne na podstawie rachunku zysków i strat BPN oraz GP przy BPN.

Koszty, jakie ponosi BPN, są nierozzerwalnie związane z dążeniem do realizacji zadań narzuconych przez ustawodawcę – wolumen kosztów odzwierciedla więc skalę zadań wykonywanych w celu ochrony przyrody, udostępniania obszaru oraz edukacji przyrodniczej. Koszty związane z działalnością opisywanego podmiotu w badanym okresie zawierały się w przedziale 7,5–9,3 mln zł i wykazywały w stosunku do poprzedzającego okresu tendencję (prócz roku 2011) rosnącą (zob. tab. 6).

Tabela 6. Koszty ponoszone przez BPN w latach 2008–2012 w tys. zł

Wyszczególnienie	2008		2009		2010		2011	2012
	JB	GP	JB	GP	JB	GP	JB	POP
Koszty działalności operacyjnej	4 409	3 171	4 595	3 484	4 840	3 702	8 209	9 246
Pozostałe koszty operacyjne	0	0	0	0	0	0	0	34
Koszty finansowe	0	1	0	9	0	3	0	3
W sumie BPN	7 581		8 088		8 545		8 209	9 283

Oznaczenia jak w tab. 4.

Źródło: opracowanie własne na podstawie dokumentacji finansowo-księgowej.

Wśród prac podjętych przez BPN – generujących znaczący udział kosztów wyspecyfikowanych w tab. 6 – wyróżnić należy przede wszystkim: rewaloryzację Parku Pałacowego w Białowieży, modernizację Rezerwatu Pokazowego Żubrów, permanentne remonty i konserwacje obiektów małej infrastruktury turystycznej, a także remonty kładek i mostków na szlakach turystycznych. Wszystkie ww. mają nie tylko wymiar ochrony przyrody, ale i udostępniania obszaru dla ruchu turystycznego, a przez to pośrednio też edukacji przyrodniczej.

Warto podkreślić, że funkcjonowanie BPN łączy się z napływem środków pozabudżetowych oraz darowizn, które są źródłem finansowania działań parku. BPN korzystał w badanym okresie m.in. ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, Ekofunduszu, Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, a także darowizn Banku PKO SA czy Kompanii Piwowarskiej.

4. Zakończenie

Białowieski Park Narodowy jest stałym i długoletnim elementem w przestrzeni terytorialnie powiązanych gmin. Biorąc pod uwagę dane z ostatniego okresu podlegającego badaniu (2012 r.), BPN to także: pracodawca dla ponad 100 osób, generujący roczne wynagrodzenia brutto na poziomie 4,7 mln zł; dysponent majątku o wartości 24 mln zł oraz jednostka wykonująca zadania mające na celu ochronę przyrody, udostępnianie obszaru oraz edukację przyrodniczą, ponosząca roczne koszty funkcjonowania na poziomie 9,3 mln zł. Rachunek zysków i strat za rok 2012 zamyka się wprawdzie ujemnym wynikiem z działalności gospodarczej, lecz fakt ten nie może być oceniany negatywnie. Celem funkcjonowania parku narodowego – w odróżnieniu od przedsiębiorstwa – nie jest przecież zysk. Z przedstawionych informacji wynika, że nie jest to element bierny, którego ocenę należy ograniczyć jedynie do powierzchni. Intensywność ruchu turystycznego w gminie Białowieża i początki rozwoju funkcji turystycznej w pozostałych opisywanych gminach wskazują ponadto na ważność działań BPN umożliwiających turystyczne wykorzystanie obszaru w kontekście rozwoju gmin terytorialnie powiązanych.

Literatura

- Becla A., Czaja S., Zielińska A., 2012, *Analiza kosztów-korzyści w wycenie środowiska przyrodniczego*, Difin, Warszawa.
- Bołtromiuk A., 2003, *Ekonomiczne aspekty funkcjonowania obszarów chronionych*, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok.
- Czajkowski M., 2010, *Ile warta jest Puszcza Białowieska?*, [w:] *Wyzwania zrównoważonego rozwoju w Polsce*, red. J. Kronenberg, T. Bergier, Wydawnictwo Fundacja Sendzimir, Kraków.
- Dane Głównego Urzędu Statystycznego (Bank Danych Lokalnych).
- Dobrzańska B., 2007, *Planowanie strategiczne zrównoważonego rozwoju obszarów przyrodniczo cennych*, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok.
- Dokumentacja finansowo-księgowa Białowieskiego Parku Narodowego oraz Gospodarstwa Pomocniczego przy Białowieskim Parku Narodowym.
- Kielczowski D., 2001, *Spółeczne uwarunkowania rozszerzenia Białowieskiego Parku Narodowego w kontekście ustaleń konferencji w Caracas*, [w:] *Gospodarowanie na obszarach chronionych*, red. A. Bołtromiuk, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok.
- Kowalczyk A., 2002, *Geografia turystyki*, PWN, Warszawa.
- Michałowski K., 2008, *Podstawy zarządzania turystyką (aspekt przestrzenny)*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Białymstoku, Białystok.
- Ochrona Środowiska 2013, Informacje i Opracowania Statystyczne, Warszawa.
- Oleszek J., 2012, *Funkcja wypoczynkowa na wsi – próba systematyki, nowe zadania obszarów wiejskich*, [w:] *Infrastruktura i ekologia terenów wiejskich*, nr 2/III/2012, Polska Akademia Nauk, Oddział w Krakowie, Komisja Technicznej Infrastruktury Wsi.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 21 listopada 1947 r. o utworzeniu Białowieskiego Parku Narodowego, DzU nr 74, poz. 469.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 16 lipca 1996 r. w sprawie Białowieskiego Parku Narodowego, DzU nr 93, poz. 424.
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 5 kwietnia 2011 r. w sprawie ustanowienia strefy ochronnej zwierząt łownych w otulinie Białowieskiego Parku Narodowego, DzU nr 85, poz. 465.
- Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody, DzU nr 92, poz. 880 ze zm.